

Artikel

Annotatie bij ECLI:NL:HR:2024:375 en ECLI:NL:HR:2024:377

Mr. Th.O.M. (Thom) Dieben*

NTS 2024/58

1. Op 12 maart jl. wees de Hoge Raad de twee hiervoor opgenomen uitspraken. Beide uitspraken zijn het (in)directe gevolg van een hoog opgelopen geschil tussen het Openbaar Ministerie (OM) en de advocaten van een – inmiddels gewezen¹ – verdachte Brabantse vermogensbeheerder over de wijze waarop het OM was omgegaan met het verschoningsrecht van de advocaten in kwestie. Dit onderliggende geschil – inmiddels ook wel bekend als de ‘Box/Stibbe’-kwestie – en de vele daaruit voortvloeiende juridische procedures hebben in zowel de juridische gemeenschap als in de media op veel belangstelling mogen rekenen.² Ook over de gevolgen van beide uitspraken van de Hoge Raad is al het nodige gezegd en geschreven, waaronder in juridische vakliteratuur.³
2. Voor wat betreft de grote lijnen kan dan ook volstaan worden met de hele korte samenvatting dat

een aantal door de Hoge Raad geconstateerde ‘leemtes’ in het huidige Wetboek van Strafvordering met betrekking tot het verschoningsrecht (wie beoordeelt in bepaalde gevallen of materiaal onder het verschoningsrecht valt: het OM of de rechter-commissaris?) met beide uitspraken jurisprudentieel worden ‘afgehecht’. Niet geheel verrassend trekt de rechter-commissaris daarbij aan het langste eind. Diens rol in het ‘klassieke domein’ (lees: doorzoeking en inbeslagneming) wordt door de Hoge Raad wederom naar analogie doorgetrokken naar gevallen waarin de wet rechterlijke betrokkenheid in het filterproces nog niet (expliciet) voorschrijft (*in casu* de bevoegdheid tot het vorderen van gegevens op grond van art. 126ng Sv).⁴

3. Hoewel het meest principiële punt daarmee definitief door de Hoge Raad werd beslecht, zijn er mijns inziens nog een aantal ‘losse eindjes’. Deze annotatie zal zich daarop toespitsen, in het bijzonder ook nu deze punten nog wat onderbelicht zijn gebleven in de (academische) discussie over beide uitspraken tot nu toe.
4. Het gaat dan allereerst om de vordering die de officier van justitie volgens de Hoge Raad moet doen om de rechter-commissaris te betrekken in het filteringsproces. Daarnaast is er een punt van meer organisatorische aard, namelijk hoe (werk)processen efficiënter zouden kunnen worden ingericht nu – zoveel is zeker – de rechter-commissaris vaker be-

* Mr. Th.O.M. (Thom) Dieben is advocaat bij JahaeRaymakers.

1 De strafzaak tegen Box Consultants werd in oktober 2023 geseponeerd. De schendingen van het verschoningsrecht waren dusdanig dat het OM zelf reeds tot de conclusie kwam dat het haar vervolgingsrecht had verspeeld. Zie www.om.nl/actueel/nieuws/2023/10/06/om-seponeert-strafrechtelijk-onderzoek-naar-brabantse-vermogensbeheerder; bezocht op 17 oktober 2024.

2 Ter illustratie: een zoekslag op ‘Box/Stibbe’ op Google levert honderden zoekresultaten op. Voor een hele korte samenvatting van het geschil zij verwezen naar onder meer de annotatie van Jaeger in *NLF* 2024/0956 bij HR 12 maart 2024, ECLI:NL:HR:2024:375.

3 Zo is ten tijde van het schrijven van deze noot (oktober 2024) alleen al ECLI:NL:HR:2024:375 geannoteerd door Jaeger (*NLF* 2024/0956), Beune (*NTFR* 2024/576), De Bont (*JOR* 2024/154) en Nan (*AA*20240775).

4 Zie voor eerdere voorbeelden waaruit deze voorkeur van de Hoge Raad blijkt voor analogische toepassing van de artikel 98 Sv-procedure (lees: betrokkenheid van de rechter-commissaris): ECLI:NL:HR:2013:1736, *NJ* 2014/94 (waarin sprake was van een vordering 126nf Sv) en ECLI:NL:HR:2015:3714, *NJ* 2016/140 (waarin sprake was van een vordering 126nd Sv).

trokken zal worden bij de filtering van omvangrijke datasets.

De vordering ex artikel 181 Sv als ‘aanlooproute’ voor de artikel 98-procedure

5. Kernpunt van de uitspraak van de Hoge Raad is dat de rechter-commissaris ook buiten het ‘klassieke domein’ – in beginsel⁵ – een centrale rol vervult in gevallen waarin vermoedelijk⁶ verschoningsgerechtigd materiaal in het geding is. De vraag *hoe* de rechter-commissaris dan betrokken moet worden (een expliciete wettelijke basis ontbreekt immers nog) beantwoordt de Hoge Raad ook meteen: hoewel de wet hier (nog) niet specifiek op is toegesneden kan het OM de vereiste betrokkenheid van de rechter-commissaris bewerkstelligen met gebruikmaking van de algemene bevoegdheid van het OM om het verrichten van onderzoekshandelingen te vorderen (art. 181 Sv).⁷ Sterker, de officier van justitie is volgens de Hoge Raad zelfs gehouden tot het doen van een dergelijke vordering ‘als filtering niet kan plaatsvinden zonder dat van de gegevens kennis kan worden genomen (en dus filtering onder verantwoordelijkheid van de rechter-commissaris noodzakelijk is)’.⁸
6. Tot een vergelijkbare benadering komt de Hoge Raad in de andere op 12 maart 2024 gewezen uitspraak (ECLI:NL:HR:2024:377). Opvallend genoeg was die zaak bij de Hoge Raad terechtgekomen terwijl de officier van justitie juist precies gedaan had wat – zoals later dus zou blijken – de Hoge Raad van

het OM verwacht: de betrokken officier van justitie, vermoedelijk anticiperend op deze procedurele route naar aanleiding van een tussenarrest van het hof Den Bosch in de Box/Stibbe-zaak, had in deze zaak immers op grond van artikel 181 Sv gevorderd dat de rechter-commissaris de filtering van data op in beslag genomen gegevensdragers zou uitvoeren. De rechter-commissaris in kwestie bedankte echter voor de eer en verklaarde de vordering niet-ontvankelijk (er zou geen wettelijke basis voor zijn).⁹ De rechtbank dacht daar in hoger beroep anders over maar wees de vordering vervolgens op inhoudelijke gronden alsnog af (het OM zou voldoende (procedurele) mogelijkheden hebben om zelf de filtering te verrichten).¹⁰ Het OM liet het daar niet bij zitten en stelde cassatieberoep in, daarbij over het hoofd ziend dat cassatieberoep in dergelijke gevallen niet mogelijk is (vgl. art. 241c Sv). De Hoge Raad verklaart het cassatieberoep om die reden inderdaad niet-ontvankelijk.¹¹ Bij wijze van *obiter dictum* – en zo kreeg het OM toch nog de gewenste duidelijkheid – herhaalt de Hoge Raad echter de in de uitspraak van diezelfde dag al ingezette lijn: artikel 181 Sv is er weliswaar niet op toegesneden, maar kan wel degelijk gebruikt worden om de rechter-commissaris te betrekken bij het beoordelen van verschoningsgerechtigd materiaal (sterker, het OM is zelfs gehouden tot het doen van een dergelijke vordering als filtering zonder kennisneming niet mogelijk is).¹²

7. De vervolgvraag is wat deze vordering op grond van artikel 181 Sv dan precies behelst (wat wordt er gevorderd?), waar deze toe leidt en welke rechtsmiddelen er zijn bij toe- of afwijzing van de vordering (en voor wie).
8. Houvast op dit punt biedt het *obiter dictum* van de Hoge Raad in de tweede uitspraak: het gaat, aldus de Hoge Raad, om een vordering die ertoe strekt dat de rechter-commissaris ‘toepassing zal geven aan de voorschriften van artikel 98 Sv’.¹³ Wat die voorschriften van artikel 98 Sv behelzen, heeft de Hoge Raad dan al in de daaraan voorafgaande rechtsoverweging (2.3.3) opgesomd: de rechter-commissaris moet – zo nodig na kennisneming van de betreffende stukken – beslissen of inbeslagneming is toegestaan (lid 3) en tegen die beslissing staat vervolgens

5 Volgens de Hoge Raad kan een uitzondering worden gemaakt indien filtering kan plaatsvinden zonder kennisneming. De Hoge Raad denkt daarbij aan geautomatiseerde filtering waarbij gebruik wordt gemaakt van zoektermen (zie ECLI:NL:HR:2024:375, r.o. 6.6.6). In de praktijk komt deze wijze van filtering naar mijn beste weten (nog) niet vaak voor. Wil voldoende zekerheid bestaan dat geautomatiseerde filtering tot een aanvaardbaar resultaat leidt vanuit verschoningsrechtelijk-perspectief dan zullen zeer ruime zoektermen moeten worden gebruikt. Alleen dan kan worden voorkomen dat verschoningsgerechtigd materiaal ten onrechte niet wordt uitgefilterd. Ruime zoektermen hebben echter als nadeel dat ook veel bestanden zullen worden uitgefilterd die eigenlijk als ‘false positives’ kwalificeren. Om vast te stellen of hiervan sprake is, moet echter kennis worden genomen hetgeen nu juist niet is toegestaan zonder tussenkomst van de rechter-commissaris. Voor de opsporing kan filtering onder leiding van de rechter-commissaris dus ook de nodige voordelen hebben. Mijns inziens is er overigens veel voor te zeggen dat betrokkenheid van de rechter-commissaris voortaan ook altijd vereist is als het om de inzet van een telefoontap gaat (art. 126m Sv). De Hoge Raad neemt immers – zij het na eerst nog het nodige ter verdediging te hebben aangevoerd – afstand van zijn eerdere uitspraak uit 2010 (ECLI:NL:HR:2010:BK3369, NJ 2011/222, r.o. 3.11). Zie ECLI:NL:HR:2024:375, r.o. 6.5.5. De Bont geeft in zijn annotatie onder de uitspraak (JOR 2024/154) terecht aan dat de Hoge Raad op dit punt wat ambivalent is. Ook hij gaat er echter van uit dat ECLI:NL:HR:2010:BK3369 in zoverre geen geldend recht meer is (‘De Hoge Raad lijkt begrip te vragen voor het eerdere arrest, zonder de rechtsregel in dat arrest echter in stand te willen laten’). Wat De Bont betreft zou het ‘zui-verder zijn geweest het arrest uit 2010 “niet weg te redeneren” door te wijzen op de specifieke context, maar duidelijk aan te geven dat op basis van maatschappelijke ontwikkelingen wordt omgegaan’.

6 De Hoge Raad spreekt in dit verband van een ‘redelijk vermoeden’ dat zich bij de gevorderde gegevens geprivilegieerde gegevens bevinden (zie ECLI:NL:HR:2024:375, r.o. 6.5.2).

7 ECLI:NL:HR:2024:375, r.o. 6.6.7.

8 ECLI:NL:HR:2024:375, r.o. 6.6.7.

9 De betreffende rechter-commissaris stond daarin overigens niet alleen. De reden dat het OM de zaak uiteindelijk doorzette tot aan de Hoge Raad zal ongetwijfeld gelegen zijn geweest in het feit dat vergelijkbare vorderingen in andere zaken eveneens met regelmaat niet-ontvankelijk werden verklaard (naar verluidt, speelde daarbij ook mee dat er binnen de kabinetten weinig animo was om, zonder aanvullende financiering, deze werkzaamheden op zich te nemen). Zie over de noodzaak van voldoende capaciteit en middelen ook ECLI:NL:HR:2024:375, r.o. 6.6.8.

10 Zie voor de overwegingen van de rechtbank punt 3 van de conclusie van A-G Harteveld in deze zaak (Concl. A-G Harteveld 19 december 2023, ECLI:NL:PHR:2023:1162).

11 Zie ECLI:NL:HR:2024:377, r.o. 2.2.2.

12 Zie ECLI:NL:HR:2024:377, r.o. 2.3.4.

13 ECLI:NL:HR:2024:377, r.o. 2.3.4.

beklag open voor de verschoningsgerechtigde (lid 4).

9. Mijns inziens betekent dit concreet dat het OM wat de Hoge Raad betreft niet meer moet vorderen dan *dat* de rechter-commissaris de artikel 98-procedure entameert. In die procedure heeft de rechter-commissaris vervolgens de volledige regie, net als in het 'klassieke domein'. Weigert de rechter-commissaris echter in het geheel om de artikel 98-procedure te entameren dan kan het OM tegen die afwijzing hoger beroep instellen (maar dus weer geen cassatieberoep).
10. De praktijk leert dat het OM hier (nog wel eens) anders over denkt en tegenwoordig ook allerlei vervolgzaken opneemt in de 181-vordering, bijvoorbeeld over de te gebruiken trefwoorden, het verrichten van steekproeven, de betrokkenheid van geheimhoudermedewerkers en vrijgave van het beslag. De gedachte hierachter zal ongetwijfeld zijn dat het OM meent hierdoor meer 'inspraak' te hebben in het verloop van de artikel 98-procedure, inclusief het 'creëren' van een rechtsmiddel voor de gevallen waarin de rechter-commissaris de vordering weliswaar toewijst in de zin dat de artikel 98 Sv-procedure wordt doorlopen maar de officier van justitie vervolgens niet kan leven met de uitkomst daarvan (of de door de rechter-commissaris toegepaste werkwijze). Ik schrijf 'creëren' want op dit moment heeft alleen de verschoningsgerechtigde (en dus niet het OM) een rechtsmiddel tegen de beschikking van de rechter-commissaris in de artikel 98-procedure.¹⁴ Dat moge het OM wellicht onwenselijk vinden, dat lijkt me nog geen reden dus maar ruime vorderingen ex artikel 181 Sv te doen (en toe te wijzen).¹⁵ Keerzijde van deze werkwijze is immers dat alles wat de rechter-commissaris vervolgens in de filterprocedure beslist in principe onderdeel uitmaakt van de beslissing op de vordering van de officier van justitie. Tegen beslissingen op dergelijke vorderingen heeft onder het huidige recht alleen het OM een rechtsmiddel. Anders gezegd: toewijzing van een vordering die verder gaat dan *sec* het entameren van de artikel 98-procedure zou niet alleen tot gevolg kunnen hebben dat het OM een rechtsmiddel creëert dat het thans niet heeft, maar ook dat de verschoningsgerechtigde zijn bestaande rechtsmiddel wordt ontnomen. Dat staat haaks op de duidelijke lijn van de Hoge Raad waarbij juist wordt aangesloten bij de huidige procedure van artikel 98 Sv en de daarin opgenomen waarborgen.¹⁶

14 Zie art. 98 lid 4 Sv.

15 In het nieuwe Wetboek van Strafvordering zal deze discrepantie overigens komen te vervallen en krijgt ook het OM een rechtsmiddel tegen de beschikking van de rechter-commissaris (zie het eerste lid van het voorgestelde art. 2.7.71).

16 Zie ook bijv. ECLI:NL:HR:2024:375, r.o. 6.5.7 waarin de Hoge Raad overweegt dat het primaat van het standpunt van de verschoningsgerechtigde ook geldt in het 'nieuwe domein'. Dat voor de betrokken verschoningsgerechtigde mogelijk wel nog de route van een beklag op de voet van art. 552a Sv openstaat, maakt dit niet anders reeds omdat dit beklag – anders dan het rechtsmiddel van art. 98 Sv – geen schorsende werking heeft

Het zou wat mij betreft overigens ook evident in strijd zijn met artikel 1 Sv.¹⁷

11. Een tweede vraag is of het voorgaande (het OM moet niet meer vorderen dan *dat* de artikel 98-procedure wordt geëntameerd) in zowel het 'klassieke' als het 'nieuwe' domein geldt. Anders gezegd: heeft de Hoge Raad in beide uitspraken dezelfde 181-vordering op het oog? Die vraag kan opkomen nu de Hoge Raad enerzijds de meeste woorden aan de 181-vordering wijdt in ECLI:NL:HR:2024:377 (terwijl deze uitspraak strikt genomen betrekking heeft op het 'klassieke domein'¹⁸) en anderzijds de Hoge Raad in de relevante rechtsoverweging in ECLI:NL:HR:2024:375 (de uitspraak met betrekking tot het 'nieuwe domein') niet expliciet naar artikel 98 Sv verwijst. Mijns inziens heeft de Hoge Raad desalniettemin geen verschil beoogd tussen beide vorderingen. Ten eerste niet omdat de Hoge Raad in de uitspraak over het 'nieuwe domein' (ECLI:NL:HR:2024:375) expliciet aangeeft (deels) aan te sluiten bij de regels in het 'klassieke domein'.¹⁹ Ten tweede ligt een verschil tussen de 181-vorderingen in beide domeinen niet voor de hand omdat de Hoge Raad juist op het punt van de 181-vordering in ECLI:NL:HR:2024:377 ('klassieke domein') een expliciete kruisverwijzing heeft opgenomen naar ECLI:NL:HR:2024:375 ('nieuwe domein'). Kortom: ook de 181-vordering in het 'nieuwe domein' heeft mijns inziens geen ander doel dan het entameren van de 98-procedure; en ook bij deze vordering geldt dat de rechter-commissaris uiteindelijk een 98-beschikking neemt waartegen – vooralsnog – alleen de verschoningsgerechtigde een rechtsmiddel kan aanwenden.²⁰

zodat het opsporingsteam niettegenstaande de bezwaren van de betrokken verschoningsgerechtigde al kennis zou kunnen nemen van de data-set in kwestie.

17 Zie in dit verband ook punt 9.3 van de conclusie van A-G Hartevelde (Concl. A-G Hartevelde 8 december 2023, ECLI:NL:PHR:2023:1122) die meent dat het uitbreiden van waarborgen niet in strijd is met art. 1 Sv. Andersom zou het wegnemen van waarborgen dat dus wel zijn.

18 Het draaide daarin immers om bij een doorzoeking in beslag genomen gegevensdragers.

19 Zie ECLI:NL:HR:2024:375, r.o. 6.4.3. Die insteek strookt met eerdere analoge toepassing door de Hoge Raad van art. 98 Sv bij gegevensvorderingen (zie voetnoot 4 hiervoor) en daarnaast met de regeling zoals die in het nieuwe Wetboek van Strafvordering zal gaan gelden (waar de Hoge Raad eveneens aan refereert). De Hoge Raad verwijst in dit verband naar de bespreking van deze nieuwe regeling in hoofdstuk 7 van de conclusie van A-G Hartevelde (ECLI:NL:PHR:2023:1122). In deze nieuwe regeling gaat – kort gezegd – voor beide domeinen hetzelfde kader gelden als het om de procedurele kanten van het verschoningsrecht gaat. Het zou m.i. dus ook bepaald onlogisch zijn om juist op dit punt tijdelijk een onderscheid te maken tussen het 'klassieke' en 'nieuwe domein'.

20 Anders dan Nan in zijn annotatie onder ECLI:NL:HR:2024:375 in AA20240775 (p. 779). Volgens Nan overweegt de Hoge Raad dat art. 98 Sv niet van toepassing is in het nieuwe domein en hij verwijst in dit verband naar r.o. 6.3.5. Daarin overweegt de Hoge Raad inderdaad dat de regeling van art. 98 Sv 'in de wet beperkt [is] tot inbeslagneming' en 'niet van toepassing [is] verklaard in relatie tot het vorderen van gegevens'. De betreffende rechtsoverweging maakt echter deel uit van de paragraaf waarin het wettelijke regime wordt beschreven (6.3) en wordt gevolgd door de paragraaf (6.4) waarin de Hoge Raad diverse leemtes constateert en juist expliciet aangeeft dat het teneinde die te vullen aan zal sluiten bij het "klassieke domein" (lees: art. 98 Sv).

12. Overigens komt het tegenwoordig ook nog wel eens voor dat het OM een 181-vordering doet in gevallen waarin reeds op de voet van artikel 552a Sv beklag is gedaan over inbeslagneming van mogelijk verschoningsgerechtigd materiaal. Een 181-vordering van het OM is dan echter helemaal niet nodig. Uit de jurisprudentie van de Hoge Raad volgt immers al dat de 98-procedure in zo'n geval eerst moet worden doorlopen alvorens het 552a-beklag inhoudelijk kan worden behandeld.²¹ Dat hiervoor een 181-vordering van het OM nodig is had (en heeft) de Hoge Raad nog nooit overwogen (en dit gebeurde naar mijn beste weten ook nooit). Waarom het OM meent er desalniettemin goed aan te doen in dit soort gevallen een 181-vordering in te dienen is mij een raadsel. Wellicht is ook hier de gedachte dat op die manier meer 'inspraak' kan worden verkregen in de wijze waarop de rechter-commissaris de 98-procedure vorm geeft (met rechtsmiddelen aan toe). Als dat inderdaad het geval zou zijn ziet het OM wat mij betreft dus echter een kans die er niet is en die de Hoge Raad ook niet heeft willen bieden.²²

Praktische aspecten: oproep om tot één concentratierechtbank te komen

13. Een tweede aspect dat nog betrekkelijk onbelicht is gebleven ziet op de praktische gevolgen van de beide uitspraken van de Hoge Raad. Duidelijk is dat rechters-commissarissen door het hele land er (wederom) meer werk bij zullen krijgen. Dat werk zullen zij niet kunnen doen zonder voldoende capaciteit en middelen. De Hoge Raad vraagt hier – en dat is toch wel opvallend – zelfs expliciet aandacht voor in een van de geannoteerde uitspraken.²³
14. Bij deze oproep sluit ik mij van harte aan. Toch zou ik menen dat het niet alleen een kwestie van meer capaciteit en middelen is. Minstens zo belangrijk is dat die extra voorzieningen ook zo efficiënt mogelijk worden ingezet. Juist op dat punt ben ik niet erg optimistisch. Een duidelijke, uniforme lijn in verschoningsrecht kwesties met bijbehorend institutioneel geheugen is in mijn optiek namelijk vooralsnog ver te zoeken in de praktijk. Om het heel plat te zeggen: iedereen lijkt maar wat te doen en het wiel wordt telkens en door iedereen opnieuw uitgevonden. Zoektermen die de ene rechter-commissaris

accepteert, zijn voor de ander niet aanvaardbaar. Het ene softwareprogramma kan bepaalde filterslagen wel uitvoeren, een ander programma weer niet. Door de rechter-commissaris ingeschakelde FI-OD-ambtenaren ('geheimhouderfunctionarissen') vervullen zelden vaker dan een of twee keer die rol. Ook zij moeten dus eigenlijk steeds voor zichzelf het wiel uitvinden zonder dat de opgedane ervaring nuttig kan worden ingezet in andere zaken. En dan gebeurt het ook nog regelmatig dat de rechter-commissaris of officier van justitie waarmee de 98-procedure is aangevangen al niet meer op de zaak zit tegen de tijd dat de filtering is afgerond.²⁴ De gevolgen van dit laten zich raden: onnodige herhaling van zetten, onnodige vertraging en onnodig ingewikkelde en langdurige filterprocedures.

15. Deels zijn deze complicaties wellicht inherent aan het strafproces. Ook zal niet helpen dat het verschoningsrecht geen rustig bezit is en de jurisprudentie voortdurend in ontwikkeling is. Maar het is naar mijn smaak te makkelijk om het dus allemaal maar te accepteren als onvermijdelijk kwaad.
16. Er zijn inmiddels speciale gerechten voor bijvoorbeeld overleveringszaken (Amsterdam), militaire zaken (Arnhem), politiezaken (Midden-Nederland) en internationale misdrijven (Den Haag), maar ieder gerecht voor zich wordt nog steeds geacht complexe en omvangrijke verschoningsrecht dossiers te behandelen. Ik zou niet weten waarom er niet ook één kabinet rechter-commissaris kan worden aangewezen dat alle verschoningsrecht dossiers behandelt. Juist omdat sprake is van complexe regelgeving waarbij oefening kunst baart, is het mijns inziens niet meer dan logisch dat beschikbare middelen en capaciteit worden geconcentreerd. Het aangewezen kabinet wordt vervolgens met voldoende middelen toegerust zodat continuïteit en routine zijn gewaarborgd. Verdediging, OM en geheimhouder weten dan precies waar ze aan toe zijn. Concentratie bij één rechter-commissaris betekent automatisch dat ook alle beroepen door dezelfde rechtbank zullen worden behandeld met dezelfde (schaal)voordelen tot gevolg.
17. Of is dit *magical thinking* van een strafrechtadvocaat die niet weet hoe de logistieke machinerieën van de rechtspraak (echt) werken?²⁵ Ik vraag het mij af. Zo heeft de Raad voor de rechtspraak – en die heeft in ieder geval geen last van dit gebrek – een toetsingskader opgesteld om te beoordelen of concentratie van rechterlijke taken wenselijk is.²⁶ Op grond van

21 Zie bijv. ECLI:NL:HR:2022:223, r.o. 4.6.

22 Dat gezegd hebbende, hoeft er op zichzelf geen bezwaar te zijn tegen een art. 181 Sv-vordering als 'aanlooproute' (bijv. als daarmee processen zouden kunnen worden versneld) mits hiermee maar hetzelfde resultaat wordt bereikt, te weten: dat de procedure ex art. 98 Sv wordt geëntameerd en bij het filteren van de (op de in beslag genomen gegevensdragers opgeslagen) data gevolg zal worden gegeven aan de voorschriften uit deze bepaling. Dit betekent onder meer dat, voor zover de rechter-commissaris zou beslissen dat inbeslagneming van de na filtering overgebleven data is toegestaan, dit zal worden vastgelegd in een beschikking ex art. 98 lid 3 Sv die, conform de wettelijke vereisten, betekend zal worden aan de betrokken verschoningsgerechtigden en hen de mogelijkheid biedt – indien nodig – tegen deze beslissing een klagschrift (ex art. 98 lid 4 Sv) in te dienen. Voor het OM daarentegen staat (nog) geen rechtsmiddel open tegen deze beslissing.

23 Zie ECLI:NL:HR:2024:375, r.o. 6.6.9.

24 Zie voor kritische noten van vergelijkbare aard ook Y.E.A. Buruma & R. de Bree, 'Doorzoekende van data waar verschoningsrecht materiaal in zit: EHRM vergt duidelijke en praktische werkwijze (regeling) die in het recht verankerd is', *Tijdschrift voor Sanctierecht & Onderneming* 2022, nr. 1, p. 22.

25 Toegegeven, heel veel voorbeelden van concentratie op kabinet RC-niveau zijn er niet. Ik vond er een: art. 178a Sv (de rechter-commissaris in de rechtbank Rotterdam is bij uitsluiting bevoegd tot het geven van bevelen en het verrichten of doen verrichten van onderzoekshandelingen met betrekking tot – kort gezegd – afgeschermd getuigen).

26 Zie Toetsingskader wettelijke concentratie, beschikbaar via: <https://www.rechtspraak.nl/sitecollectiondocuments/toetsingskader-wettelijke->

dit toetsingskader kan concentratie onder meer aan de orde zijn als (1) de behandeling van een categorie zaken bijzondere rechterlijke expertise vereist en (2) het concentreren van deze categorie zaken de efficiency van de afdoening kan bevorderen, bijvoorbeeld door de optimale inrichting van logistieke processen. Ik geloof niet dat ik iets heel raars zeg als mij beide op het lijf van het verschoningsrecht lijken geschreven.

18. Kortom: waar de Hoge Raad in zijn uitspraken aan lans brak voor meer middelen, wil ik in deze annotatie een lans breken voor concentratie.²⁷ Want een zo efficiënt, zorgvuldig en snel mogelijke behandeling van verschoningsrecht-dossiers is uiteindelijk in ieders belang, waaronder niet in de laatste plaats dat van een adequate bescherming van het verschoningsrecht zelf.

concentratie.pdf.

27 Ik ben overigens niet de eerste en ook niet de enige die hier voorstander van is. Zo pleit ook Nan in zijn annotatie onder ECLI:NL:HR:2024:375 in AA20240775 (p. 779) voor het optuigen van wat hij één 'superkabinet rechter-commissaris' noemt.